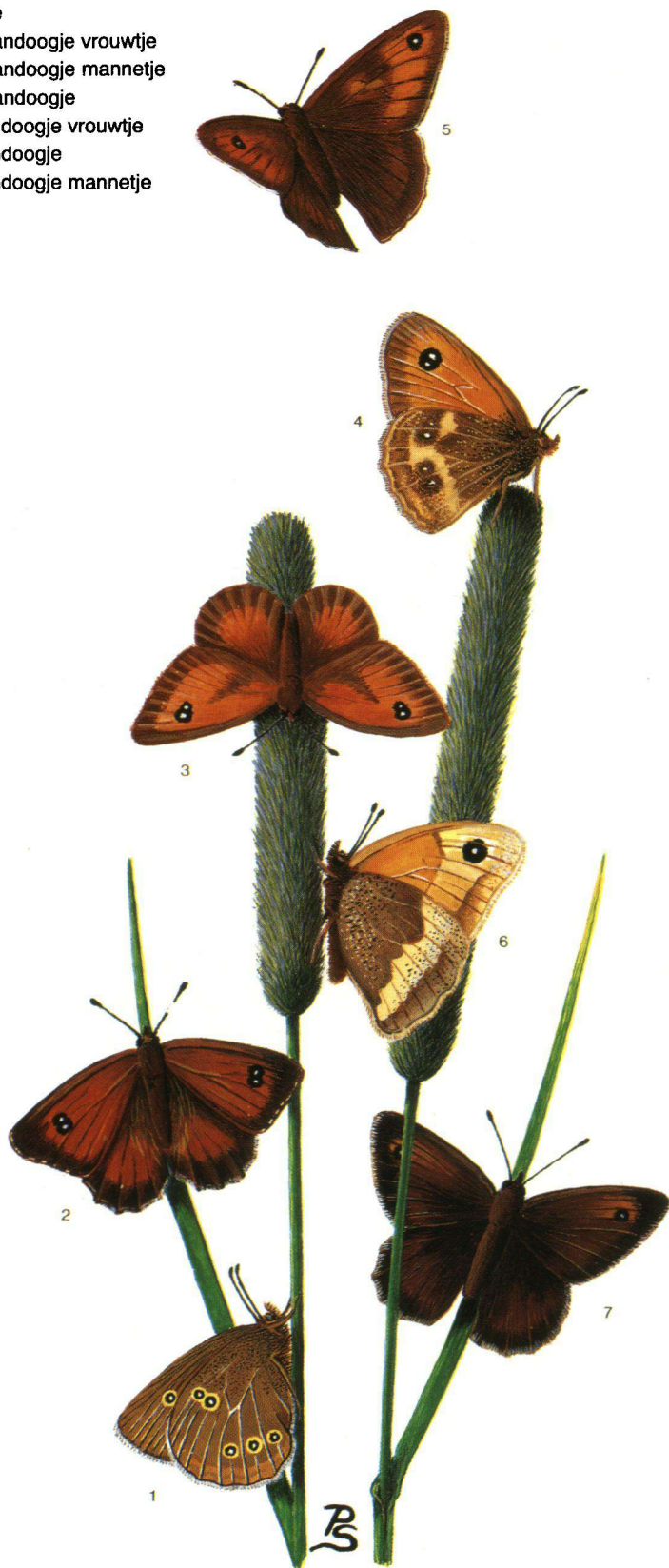

Zandoogjes herkennen

- 1 Koevinkje
- 2 Oranje zandoogje vrouwtje
- 3 Oranje zandoogje mannetje
- 4 Oranje zandoogje
- 5 Bruin zandoogje vrouwtje
- 6 Bruin zandoogje
- 7 Bruin zandoogje mannetje

Nadat in de vorige nummers van 'Vlinders' aandacht is geschonken aan witjes, dikkopjes en blauwtjes gaan we nu nader in op de herkenning van de zandoogjes.

In totaal komen er in Nederland 10 soorten zandoogjes voor. Het Tweekleurig hooibeestje is al sinds 1987 niet meer in Nederland waargenomen en wellicht dat deze soort is uitgestorven. De meeste andere soorten komen vrij veel voor.

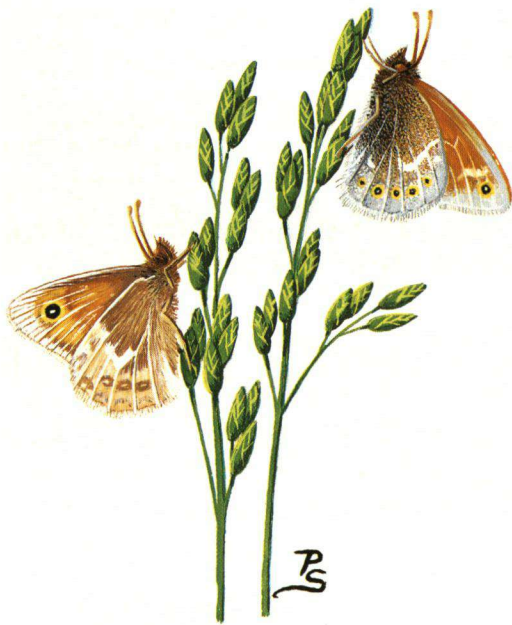
Makkelijke soorten

Enkele zandoogjes zijn gemakkelijk herkenbaar. De Argusvlinder (*Lasiommata megera*) zal met zijn oranje met bruinzwarte tekening geen problemen opleveren. Deze vlinder komt overal in Nederland voor in graslanden, wegbermen en zelfs in stad en dorp. Vanaf eind april tot in oktober is de Argusvlinder te zien, verdeeld over drie generaties. Ook het Bont zandoogje (*Pararge aegeria*) is goed herkenbaar. Donkerbruin als basiskleur, met lichtgele tot bijna oranje ronde vlekjes. Het Bont zandoogje vinden we altijd in de buurt van bos of struweel.

Het Koevinkje (*Aphantopus hyperantus*) is een echte soort van Oost-Nederland (zie kaartje bladzijde 6). Overal op de hogere zandgronden kan deze soort worden waargenomen, en meestal in grote aantallen. Ook in de duinen komen hier en daar Koevinkjes voor. De basiskleur van het Koevinkje is effen (donker)bruin. De enige tekening die we te zien krijgen is een hele rij geelomrande oogjes op de onderkant (zie tekening). Koevinkjes zitten namelijk vrijwel altijd met hun vleugels gesloten. Alleen bij slecht weer kun je ze wel zonnend aantreffen, met hun vleugels opengeklapt. Op de bovenzijde is de rij met stipjes onopvallend. De bovenzijde lijkt gewoon effen donkerbruin.

Bruin en Oranje zandoogje

Tot zover zijn er geen echte probleemgevallen bij en ook het Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*) en Oranje zandoogje (*Pyronia tithonus*) zijn best uit elkaar te houden, zeker van de bovenzijde. Het

hele land voor, terwijl het Oranje zandoogje vooral in het zuiden van Nederland en in Drenthe voorkomt.

Het kleinste zandoogje

Het Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*) is het best te typeren als een klein Bruin zandoogje. Het Bruin zandoogje is bijna 2,5 centimeter, het Hooibeestje haalt net 1,5 centimeter. Het is een klein vlindertje met een flets oranje bovenzijde die alleen te zien is tijdens de vlucht. Het Hooibeestje zit namelijk nooit (echt nooit) met de vleugels open. Ook bij het zonnen zijn de vleugels gesloten en met de zijkant op de zon gericht.

Het Hooibeestje was altijd overal aanwezig op grazige plaatsen. De laatste jaren is de soort echter sterk achteruit gegaan. Toch mag je verwachten dat de soort zich wel weer zal herstellen. Het Hooibeestje stelt namelijk maar zeer weinig eisen aan haar leefomgeving.

Links het Hooibeestje en rechts het Veenhooibeestje, te herkennen aan de rij oogvlekken.
tekening: Paul Schoenmakers

mannetje van het Bruin zandoogje is efen bruin van boven, het vrouwtje heeft een oranje vlek op de voorvleugel. Het mannetje van het Oranje zandoogje heeft ook op de bovenkant van de achtervleugel oranje en is herkenbaar aan de 'vleermuis'-tekening op de bovenkant (anderen noemen het een 'Sandeman'-teken, maar dan moet je wel uit de generatie van die sherry-reclame zijn). Die donkere 'vleermuistekening' zijn de geurstrepen van het mannetje. Bij het vrouwtje ontbreken deze en hier is de bovenzijde vrijwel helemaal oranje.

Ook deze zandoogjes hebben hun vleugels vaak dichtgeklapt, zodat bovenstaande kenmerken niet goed te zien zijn. Wel vrij duidelijk is het verschil in grootte, maar dit kenmerk werkt eigenlijk alleen maar als je ze naast elkaar ziet. Het Bruin zandoogje is zo'n halve centimeter groter dan het Oranje zandoogje.

Aan de onderzijde valt onder andere op dat de achtervleugels van het Oranje zandoogje veel meer tekening hebben dan die van het Bruin zandoogje. Ook zijn bij het Oranje zandoogje wat kleine witte oogjes op de onderzijde te zien.

Het meest genoemde kenmerk zit in het zwarte oogje op de onderzijde van de voorvleugel. Bij het Oranje zandoogje zitten hier altijd twee witte stippen in. Bij het Bruin zandoogje zit er meestal één stip in maar, u begrijpt het al, niet altijd. Ook bij Bruine zandoogjes kun je soms exemplaren tegenkomen met twee witte stippen. Let dan op de andere kenmerken of probeer de vlinder van de bovenzijde te zien te krijgen.

Ook in hun voorkomen in Nederland verschillen deze twee zandoogjes. Het Bruin zandoogje komt verspreid in het

Heel anders ligt dat bij het Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*). Het lijkt er op dat deze soort de laatste jaren nog steeds sterk in aantal achteruit gaat en in dit geval maken we ons wel degelijk zorgen. Het Veenhooibeestje leeft in veengebieden en vochtige heideterreinen waar Veenpluis en vooral Wollegras voorkomt. Veel van deze terreinen zijn inmiddels verdwenen en de overgebleven reservaten worden bedreigd door verdroging en vermessing.

Het Veenhooibeestje is wat groter dan het Hooibeestje en heeft meestal een

Links de Kleine heivlinder en rechts de Heivlinder.
tekening: Paul Schoenmakers

hele rij lichtomrande zwarte stippen aan de buitenrand van de achtervleugel. Ook deze vlinder zit altijd met de vleugels gesloten.

Heivlinders

De laatste twee zandoogjes die worden besproken zijn de Heivlinder (*Hipparchia semele*) en de Kleine heivlinder (*H. statilinus*). Zoals de naam al aangeeft zijn het beide vlinders uit heideterreinen. De Heivlinder komt vrijwel overal in Nederland in heideterreinen voor en ook in de duinen is het een algemene vlinder. Het is een forse vlinder, iets groter dan een Bruin zandoogje. De kleur kan nogal variëren. De onderzijde van de achtervleugel (ook deze vlinder warmt zich op met de vleugels gesloten) is grijsbruin met meestal een witte band erover. De voorvleugel zit meestal verborgen tussen de achtervleugels, maar bij storing wordt deze omhoog geschoven en valt de fel-oranje kleur sterk op. De Heivlinder zit vaak op kale plekken tussen de heide of op paden. Het is bovendien een echte snoeper, die Struikheide als voornaamste nectarplant heeft. In de duinen komt hem ook op allerlei andere nectarplanten tegen. Een pol met bloeiende akkerdistel is altijd een zeer geliefde plek. De Kleine heivlinder is een zeer zeldzame vlinder van de Veluwe. Het leefgebied bestaat uit zandverstuivingen met korstmossen en polletjes Struikheide. De onderzijde van de achtervleugel is staalgrijs en de voorvleugel mist de felle oranje

kleur van de Heivlinder. Als deze soort stil tussen de korstmossen zit valt hij absoluut niet op.

Tot zover de zandoogjes. De enige soorten waarover wat verwarring kan ontstaan zijn Bruin en Oranje zandoogje. Als u op genoemde kenmerken let, zullen ook deze soorten geen problemen meer geven. En u weet het: alle juist op naam gebrachte vlinders graag doorgeven aan De Vlinderstichting!

Het Koevinkje, Bruin zandoogje en Oranje zandoogje komen niet in het hele land voor. Op onderstaande kaartjes staat de verspreiding van deze soorten weergegeven (gegevens 1980-1992)

